

SINIRDA KARBON DÜZENLEME MEKANİZMASI YENİ BİR DÖNÜŞÜM SÜRECİNE Mİ GİRİYOR ?

Avrupa Komisyonu, SKDM Kapsamının Genişletilmesine ve Uygulama Kurallarının Güncellenmesine İlişkin Taslağı Görüşe Açtı!

Bilindiği üzere Avrupa Birliği, Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında belirlediği iklim hedeflerine ulaşmak amacıyla Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması'nı (SKDM) hayata geçirmiştir. Bu mekanizma, karbon kaçağını önlemeyi hedeflemenin yanı sıra, Avrupa sanayisinin yeşil dönüşüm sürecinde rekabet gücünü korumayı ve küresel ölçekte iklim değişikliğiyle mücadeleye katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

SKDM'nin Ekim 2023'te başlayan geçiş döneminde, karbon kaçağı riski en yüksek olan ve karbon yoğunluğu yüksek temel ürünlere odaklanılmış ancak zamanla bu kapsamın, karbon kaçağını tam anlamıyla önlemeye yetmeyebileceği yönünde tartışmalar gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle Avrupa Komisyonu'nun etki değerlendirme raporlarında, firmaların karbon maliyetlerinden kaçmak için üretimlerini daha az çevresel denetime tabi ülkelere kaydırabileceği ya da düzenlemeyi aşmak adına bu ürünleri içeren kullanıcı ürünlerinin (*downstream products*) ithalatına yönelebileceği risklere dikkat çekildiği görülmüştür.

SKDM kapsamında yapılan bu çalışmalar ve esasında politika ihtiyaçları, Avrupa Komisyonu nezdinde ilave düzenleyici girişimlerin değerlendirilmesini gündeme getirmiştir. Bu doğrultuda Komisyon geçtiğimiz günlerde SKDM kapsamının genişletilmesine ilişkin olasılıkları değerlendirmek amacıyla bir kamu istişare süreci başlattı. Komisyon'un etki değerlendirme çalışmasının bir parçasını oluşturan bu süreç, 1 Temmuz-26 Ağustos tarihleri arasında yürütülecek olup, bu süre zarfında hem AB içinden hem de AB dışından paydaşların görüş ve katkılarını iletmelerine imkân tanınmaktadır. Görüşe sunulan taslak belgeye ve kamu istişaresine ilişkin detaylara [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

Peki, Avrupa Komisyonu'nun başlattığı bu süreç ve yayımladığı taslak görüş neyi işaret ediyor? Gündemde hangi değişiklikler var ve bu değişikliklerin olası etkileri neler?

Esasen Komisyon'un başlattığı bu süreçte, aşağıda özetlemeye çalıştığımız yapısal sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmaktadır:

- AB'li üreticilerin, yüksek karbon maliyetlerinden kaçınmak için alt ürünlerin üretimini AB dışına kaydırması;

- AB menşeli ürünlerin, gömülü emisyonları daha yüksek olan ithal ürünlerle ikame edilmesi; SKDM kapsamındaki ürünlerin, AB dışındaki ülkelerde küçük değişikliklere tabi tutularak ithalat sırasında mekanizmanın yükümlülüklerinin aşılmasına çalışılması;
- Elektrik emisyonlarının hesaplanmasında kullanılan varsayılan değerlerin, AB dışı ülkelerin enerji karmasındaki karbonsuzlaşma çabalarını yeterince yansıtmaması ve gerçek emisyonların beyanını zorlaştıran teknik koşulların caydırıcı etki yaratması.

Komisyon, AB’de faaliyet gösteren üreticilerin, daha düşük karbon maliyetlerinin uygulandığı ülkelere üretimlerini kaydırmaları veya karbon yoğunluğu yüksek ithal ürünlerin, görece daha düşük gömülü emisyonu sahip AB menşeli ürünlerin yerini alması durumuna ve SKDM’nin tırnak içerisinde “dolanılması” riskine ilişkin endişelere dikkat çekmektedir. Bu çerçevede, kapsama giren ürünlerin AB dışındaki ülkelerde küçük değişikliklerle işlenerek aşağı yönlü bir ürüne dönüştürülmesi ve bu şekilde yeniden AB’ye ithal edilmesi gibi, mali yükümlülüklerden kaçınmaya yönelik senaryolar ciddi bir risk olarak değerlendirilmektedir.

Halihazırda SKDM, çimento, demir-çelik, alüminyum, gübre, elektrik ve hidrojen gibi temel sektör ve ürünleri kapsamaktadır. Ancak görüşe açılan taslak incelendiğinde, Avrupa Komisyonu’nun, karbon kaçağı riskini tedarik zincirinin daha ileri aşamalarında da önleyebilmek amacıyla mekanizmanın kapsamını genişletmeyi değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, SKDM’nin kapsamına, temel ürünler kullanılarak üretilen aşağı yönlü/kullanıcı ürünlerin (*downstream products*) yani nihai kullanıcı ürünlerinin de dâhil edilmesi gündeme getirilmiştir.

Kapsama eklenecek ürünlerin seçiminde, tıpkı SKDM’nin mevcut kapsamı belirlenirken olduğu gibi; karbon kaçağı riski (özellikle ürünün ticarete konu olma düzeyi ve karbon maliyeti), gömülü emisyonların önemi ve teknik uygulanabilirlik gibi kriterlerin esas alınması beklenmektedir. Bu çerçevede, demir-çelik ve alüminyum yoğunluğu yüksek aşağı yönlü ürünlerin, kapsam genişlemesinin öncelikli hedefleri arasında yer alacağını öngörmekteyiz.

Öte yandan, SKDM’nin “dolanılma” riskine karşı değerlendirilen seçenekler arasında, ürünlerin üretim teknolojilerine ve bileşimine ilişkin ilave raporlama yükümlülüklerinin getirilmesi de yer almaktadır. Bu öneri kabul görürse, AB’ye ithal edilen ürünlerin karbon içeriğinin daha ayrıntılı biçimde izlenebilmesi için, ithalatçıların üretim süreçlerine ilişkin daha kapsamlı veri sunması gerekecektir.

Aşağı yönlü ürünlerin kapsam genişletilmesine ve dolanılma riskine ilişkin önlemlere ek olarak, istişare süreci kapsamında, SKDM’de elektrik için kullanılan varsayılan emisyon değerlerine ve gerçek emisyon verilerinin kullanım koşullarına ilişkin mevcut kurallar hakkında da görüş talep edilmektedir. Komisyon, diğer ürünlerin aksine, elektrik için esas alınan hesaplama kuralı, hâlihazırda varsayılan değerler kullanımına dayandığını ve bu varsayılan değerlerin, büyük ölçüde fosil kaynaklı elektrik üretimine dayalı olup, AB içindeki elektrik fiyatlandırma sistemini yansıttığına değinmiş ancak bu yöntemin, AB dışındaki ülkelerin enerji karmasında gerçekleştirdikleri karbonsuzlaşma (dekarbonizasyon) çabalarının SKDM kapsamında yeterince tanınmamasına yol açtığını değerlendirmiştir.

Özellikle elektrik alım anlaşmalarının (PPA) tanımına, ağ tıkanıklığına (network congestion) ve kapasite tahsisine (capacity nomination) ilişkin teknik koşulların karmaşık ve uygulamada çoğu zaman karşılanamaz nitelikte olması, AB dışı ülkelerde karbonsuz üretim yönünde yatırım yapılmasını teşvik eden etkileri önemli ölçüde zayıflatmakta olduğu yine bu konuda değinilen önemli sorunlardır.

Bu sorunlara çözüm olarak; varsayılan değer metodolojisinin revize edilmesi, PPA tanımının netleştirilmesi, ağ tıkanıklığına ilişkin koşulların sadeleştirilmesi ve kapasite tahsisi kriterinin uygulanmasına açıklık getirilmesi gibi seçeneklerin değerlendirilmekte olduğu ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, SKDM'nin kapsamının kullanıcı ürünlerini içerecek şekilde genişletilmesi ve mekanizmanın dolanılmasını önlemeye yönelik teknik düzenlemelerin gündeme gelmesi, Komisyonun karbon kaçağını daha bütüncül biçimde önlemeyi hedeflediğini ortaya koyduğunu gösteriyor. Elektrik emisyonlarının hesaplanmasına ilişkin metodolojide yapılması planlanan değişiklikler ve özellikle PPA'lara dair teknik koşulların netleştirilmesine yönelik önerilerin, düzenleyici belirsizliklerin giderilmesine katkı sağlayabileceğini ve yenilenebilir enerji yatırımları açısından daha öngörülebilir bir çerçeve oluşturabileceğini değerlendirmekteyiz.

Ülkemizde de çok yakın bir tarihte yürürlüğe konan İklim Kanunu kapsamında, ulusal bir Emisyon Ticareti Sistemi (ETS) kurulması sürecine resmî olarak girilmiştir. Bu düzenleme, bir yandan Türkiye'nin iklim politikası çerçevesini güçlendirirken, diğer yandan SKDM'nin ticaret ortakları üzerinde oluşturduğu düzenleyici etkinin somut bir yansıması olarak da pek tabi değerlendirilebilir. Bu gelişmelerin de, SKDM'nin yalnızca AB içinde değil, dış ilişkiler boyutunda da düşük karbonlu üretime geçişi yönlendiren yapısal bir araç hâline geldiğini göstermektedir.

✈ SKDM kapsamında ithalatçılar, ürünlerinin üretiminde kullanılan elektriğe ilişkin gerçek emisyon verilerini sunmak istediklerinde, bu verileri destekleyecek belgelere ihtiyaç duyarlar. Bu noktada elektrik alım anlaşmaları (Power Purchase Agreements – PPA) bu belgeler arasında yer alabilmektedir. Avrupa Komisyonu'nun istişare taslağında geçen "PPA tanımı" ifadesiyle, hangi tür PPA'ların geçerli kabul edileceği ve gerçek emisyon hesaplamalarında kullanılabileceği kastedilmektedir. Bu kapsamda örnekğin physical/virtual/financial/corporate PPA'lerden hangilerinin uygun sayılacağı, bu anlaşmaların coğrafi kapsamı, şebeke bağlantısı, kapasite tahsisi ve izlenebilirlik gibi teknik şartları tartışılmaktadır. Tanımın netleştirilmesi, hem ithalatçıların SKDM yükümlülüklerini doğru şekilde yerine getirebilmesi hem de yenilenebilir enerji yatırımlarının desteklenmesi açısından kritik önem taşımaktadır.

Aslı Başçoban

Avukat

+90 543 369 24 22

asli.bascoban@aydin.law

<https://www.linkedin.com/in/aslibascoban/>

Eralp Aydınlialp

Stajyer

+90 538 036 99 35

eralp.aydinlialp@aydin.law

<https://www.linkedin.com/in/eralpaydinlialp/>